

Uluslararası Beşeri Bilimler ve Sanat Dergisi

International Journal of Humanities and Art

<http://www.trkdergisi.com>

Araştırma Makalesi / Research Article

e-ISSN:2757-6388

trk dergisi

2021

2(2):81/90

Geliş Tarihi / Receive : 02.10.2021

Kabul Tarihi / Accepted : 29.12.2021

Günümüz Özbek Öykülerinde Kadın Ruhunun Yorumu

Interpretation of the Female Spirit in Modern Uzbek Stories

**Интерпретация женского духа в современных узбекских
рассказах**

Gülnaz SATTAROVA

Dr., Özbekistan Cumhuriyeti Bilimler Akademisi

Dr., Academy of Sciences of the Republic of Uzbekistan

e-mail: noza1969@mail.ru

Orcid ID: 0000-0003-3387-7004

Atıf/Cite as: SATTAROVA, Gülnaz (2021). Günümüz Özbek Öykülerinde Kadın Ruhunun Yorumu. trk Uluslararası Beşeri Bilimler ve Sanat Dergisi, 2 (2),.Retrieved from <https://www.trkdergisi.com/index.php/trk/article/view/1>

İntihal/Plagiarism: Bu makale, en az iki hakem tarafından ve bir intihal programında incelenmiş intihal içermediği teyit edilmiştir. / This article has been reviewed by at least two reviewers and in a plagiarism program and has been confirmed to be free of plagiarism.

Günümüz yklerinde Kadın Ruhunun Yorumu

z

Her halkın güzellik hakkında, yani gln, doğanın, hayatın, insanın ve elbette kadının güzelliği hakkında kendi bakış açısı vardır. Bu görüşler edebiyat dairesinde daha da derinleşir. Dünya edebiyatına baktığımızda kadın karakterinin çok eskiden itibaren kült seviyesine yükseldiğine şahit oluruz. Bin bir gece masallarından Gümüş Bibi, Zeynep, Zebi, Zeberced gibi karakterlerin ele alındığı modern eserlere kadar edebiyatımızda ulusal kimliğimizi özünde taşıyan kadın karakterler bulunmaktadır.

İnsan bilimi olarak bilinen edebiyat, her Őeyden önce kadın bilimi, yani kadını araştıran, onu keşfeden bir bilimdir. Dikkat edilirse en eski eserlerin de kadına atfedildiğini anlaşılır. Söz konusu eserlerin çatışma merkezinde kadın ve ona ait unsurlar bulunur. Hatta edebiyatın gelişmesi kadın temasının edebî tetkiki, onun gittikçe derinlik kazanması ile sıkı sıkıya bağlıdır. Nitekim, dünya edebiyatında kadın karakterin genel ve özel niteliklerinin araştırılması edebî sürecin genel kurallarını, özellikle milli edebiyatları karşılaştırmalı-tipolojik yönden araştırmaya yardımcı olur.

Kadın karakterin dünya edebiyatında ele alınışı ve toplumdaki yeri onun yaşadığı tarihî dönemle doğrudan ilintilidir. 18. Yüzyıl nesrinde kadınların romantik karakteri yaratılırken daha sonradan kadın haklarını savunan mücadeleci karakterler ortaya çıkmaya başladı. Dünya edebiyatına baktığımızda, İngiliz edebiyatında Elizabeth, Japon edebiyatında Kraliçe Otikuba, Rus edebiyatında Tatyana Larina ve Nataşa Rostova, Amerika edebiyatında Scarlett O'hara, Fransız edebiyatında Madame Bavary gibi o halkın kadınlarının sembolüne dönüşen karakterlere rastlarız. Bu tür karakterler XIX. Yüzyıl klâsik Rus edebiyatında daha geniş işlenmiştir.

Dikkat edilirse en eski eserlerin de kadınlara atfedildiği anlaşılmaktadır. Söz konusu eserlerde kurgulanan çatışmanın merkezinde daima kadın ve ona dair unsurların yoğun olarak yer aldığını görmek mümkündür. Aslında edebiyatın teknik ve içerik olarak gelişimi, kadın temasının edebi olarak incelenmesi ve derinliğinin artmasıyla da yakından ilişkilidir. Nitekim dünya edebiyatında kadın karakterin genel ve özel niteliklerinin araştırılması, edebi sürecin genel kurallarının, özellikle de milli edebiyatların karşılaştırmalı-tipolojik açıdan araştırılmasına yardımcı olur.

Dünya literatürüne bakıldığında kadın karakterinin eski çağlardan bu yana eserlerde süreç içerisinde kült düzeyine yükseldiğine tanık olunmaktadır. Kadın karakterinin dünya edebiyatında ele alınışı ve toplumdaki yeri, yaşadığı tarihsel dönemle doğrudan ilişkilidir. Dünya edebiyatında kadının bir kült düzeyine yükseldiğini gösteren örnekler arasında İngiliz

Günümüz Özbek Öykülerinde Kadın Ruhunun Yorumu

edebiyatında Elizabeth, Japon edebiyatında Queen Otikuba, Rus edebiyatında Tatyana Larina ve Natasha Rostova, Amerikan edebiyatında Scarlett O'hara, Fransız edebiyatında Madame Bovary gibi ünlü isimleri saymak mümkün. Bu kahramanlar yaşadıkları dönemin kadınlarının sembolleri. Ayrıca Doğu medeniyetinde de Binbir gece masallarından Gümüş Bibi, Zeynep, Zebi ve Zeberced gibi karakterlerin işlendiği modern eserlere kadar, özünde milli kimliği taşıyan kadın karakterler var.

Özbek edebiyatında kadın karakterleri ele alma ve farklı tiplerini tasvir etme deneyimi devam etmektedir. Bu makalede günümüz Özbek hikâyeciliğinde kadın karakteri ve kadının edebi yorumu konusu incelenmiştir. 25 Temmuz 1908'de Meşrutiyet'in ilanı ile birlikte gazeteler sansürlü yayımlanmaya başlamıştır. Gazete, dergi ve kitapların sayısında büyük bir artış yaşanmıştır. İkinci Meşrutiyetle birlikte başlayan hem İstanbul hem de taşra basınının özellikle de azınlık gazetelerinin son derece özgür bir ortamda yaptıkları gazetecilik, Birinci Dünya Savaşı ile birlikte sona ermiş ve yerini sıkı bir denetime bırakmıştır. Birinci Dünya Savaşı sonrasında başlatılan Millî Mücadele döneminde ise dönemin telgraftan sonra en etkili kitle iletişim aracı olarak görülen gazeteler; işgal kuvvetleri-İstanbul Hükümeti ve Ankara Hükümeti'nin kendi görüşlerini kitlelere duyurmasında birer araç ve ideolojik bir mücadele sahası olarak karşımıza çıkmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Öykü, Kadın, Karakter, Edebiyat, Başkahraman.

Interpretation of the Female Spirit in Modern Uzbek Stories

Abstract

Every people has their own point of view about beauty, namely the beauty of the rose, nature, life, man and, of course, woman. Literature, known as the science of man, is first and foremost a science of women, that is, a science that explores and discovers women. If attention is paid, it is understood that the oldest works are also attributed to women. At the center of the conflict of the works in question are women and her elements. In fact, the development of literature is closely related to the literary study of the woman theme and its increasing depth. As a matter of fact, researching the general and special qualities of the female character in world literature helps to research the general rules of the literary process, especially national literatures from a comparative-typological aspect.

When we look at world literature, we witness that the character of WOMAN has risen to cult level since ancient times. The handling of the female character in world literature and its place in society is directly related to the historical period in which she lived. When we look at world literature, we come across characters like Elizabeth in English literature, Queen Otikuba in Japanese literature, Tatyana Larina and Natasha Rostova in Russian

Gülnaz SATTAROVA

literature, Scarlett O'hara in American literature, Madame Bavary in French literature, who have become the symbols of the women of that people. From tales of one thousand and one nights to modern works dealing with characters such as Gümüş Bibi, Zeynep, Zebi and Zeberced, there are female characters who carry our national identity at their core.

The experience of dealing with female characters and portraying their different types continues in Uzbek literature. In this article, the issue of female character and literary interpretation of women in today's Uzbek storytelling is examined.

Keywords: Story, Woman, Character, Literature, Protagonist.

В Сегодняшних Историях Интерпретация Женской Души

Аннотация

У каждого народа своя точка зрения на красоту, а именно на красоту розы, природы, жизни, мужчины и, конечно же, женщины. Литература, известная как наука о мужчинах, - это прежде всего наука о женщинах, то есть наука, которая исследует и открывает женщин. Если обратить внимание, то подразумевается, что самые старые работы также приписываются женщинам. В центре конфликта рассматриваемых произведений - женщины и ее элементы. На самом деле развитие литературы тесно связано с литературным изучением женской темы и ее возрастающей глубиной. Собственно говоря, исследование общих и особых качеств женского персонажа в мировой литературе помогает исследовать общие закономерности литературного процесса, особенно национальных литератур, в сравнительно-типологическом аспекте.

Когда мы смотрим на мировую литературу, мы становимся свидетелями того, что образ женщины с древних времен поднялся до культового уровня. Обращение с женским персонажем в мировой литературе и его место в обществе напрямую связано с историческим периодом, в который она жила. Когда мы смотрим на мировую литературу, мы сталкиваемся с такими персонажами, как Елизавета в английской литературе, Королева Отикуба в японской литературе, Татьяна Ларина и Наташа Ростова в русской литературе, Скарлетт О'Хара в американской литературе, Мадам Бавари во французской литературе, которые стали настоящими героями. символы женщин этого народа. От сказок «Тысяча и одна ночь» до современных работ, посвященных таким персонажам, как Гюмюш Биби, Зейнеп, Зеби и

Günümüz Özbek Öykülerinde Kadın Ruhunun Yorumu

Зеберсед, есть женские персонажи, которые несут в себе нашу национальную идентичность.

Опыт работы с женскими персонажами и изображения их разных типов продолжается в узбекской литературе. В статье рассматривается проблема женского образа и литературной интерпретации женщин в современном узбекском повествовании.

Ключевые слова: Рассказ, Женщина, Персонаж, Литература, Главный Герой.

Giriş

Özbek edebiyatının bilimsel çalışmaları bugüne kadar kadın imajının sosyo-psikolojik yorumunu, kadın imajını temaların ve fikirlerin bir ifadesi olarak ve kadın psikolojisinin çeşitli sanatsal yorumlarını ayrı bir çalışma olarak incelememiştir. Bu yazımızda bu boşluğu doldurmaya çalıştık. Bağımsızlık döneminin Özbek hikayelerinde, kadın ruhunun sanatsal yorumunu oluşturan özellikler sistemini, yazarın bir kadın imajını yaratmadaki sanatsal becerisini, yeni bir psikolojik bilimsel olarak analiz etmeyi amaçladık. Modern Özbek hikâyeciliğinde kadın temasıyla ilgili süreçlerin aslında halk sanatıyla ilgili olduğu kadar Kur'an-ı Kerim gibi dini kaynaklarla da ilgili olduğunu inceledik. Özbek kadınının ayırt edici görüntülerinin farklı dönemlerde farklı şekilde betimlendiği tespit edilmiştir. Bu makalede, H. Dostmuhammad I. Sultan'ın öykülerinde, doğal manzaralar ve yer imgelerinin, kahramanca ruhsal deneyimlerle bütünleyici bağlantısının her sanatçıda özgün ve bireysel bir şekilde ele alındığını gözlemlemeye çalıştık.

Özbek Edebiyatında Kadın Karakteri

Edebi süreç her zaman sosyal çevre, edebi-manevi, kültürel yaşamla yakın ilişki içinde oluşur. Sanatta ve edebiyatta kadın karakteri sanatsal yorumu, kadının toplumdaki rolü konusu edebiyat, psikoloji, felsefe, tarih, siyaset bilimi, sanat tarihi gibi çeşitli disiplinlerin inceleme konusu olarak görülebilir. Özbek edebiyatında bugüne kadar kadın karakteri sistematik ve tutarlı bir şekilde incelenmesine ilişkin herhangi bir monografik araştırma yapılmamıştır. 21. yüzyılın ilk yıllarında birkaç aday tezde incelenmiştir.

XX. Yüzyılın ilk yıllarında düzyazı eserlerde görülmeye başlandı. Gümüş Bibi, Zeynep (Ötgen Künler), Zebi (Gece ve Gündüz), Unsin (Dehşet), Gülnâr (Kutlu Kan) Seide (Baştankara) ve b.larını buna örnek gösterebiliriz. Her ne kadar yukarıdaki eserlerin hiçbirinde kadın karakterler başkışı olarak karşımıza çıkmasa da eserlerde kadın konusu artık belli bir derecede ele alınmaya başlanmıştır.

Çağdaş Özbek edebiyatında Hurşid Dostmuhammad, Erkin Âzam, Nazar İşankul, İsan Sultan, Uluğbek Hamdam, Koçkar Narkabil, Lokman

Gülnaz SATTAROVA

Börihan, Zülfiye Kuralbay Kızı gibi yazarların eserlerinde sosyal hayatta erkeklerle eşit faaliyet yürüten, hayatın her alanında etkin olan kadın karakterler önemli yere sahiptir. Makalede, kadın karakterlerin kaleme alındığı öyküler incelenmeye çalışılacaktır.

Bir karakterin bütün yönleri ile ortaya konulmasında yazarın yeteneği ve deneyimi belirleyici rol üstlenir. Rusyalı E. Şore kadın karakterler için aşağıdaki sınıflandırmayı önerir: kraliçeler, büyücüler, melekler, hoş ve çekiciler, şefkatli anne ve faziletli kadınlar. Yalnız, E. Shore bu görüşünü Rus edebiyatı örneğinde kanıtlayarak "...kadın, Rus kültürü ve edebiyatında en yüksek insanî değerleri kendinde taşır. (Şore, 1998: 99)" der. Edebiyatın evrensel özelliklerini dikkate alarak, aynı sınıflandırmayı Özbek edebiyatı için de kullanabiliriz. Aynı zamanda, herhangi bir halka ait bir eserde o halka özgü değerlerin ve ulusal özelliklerin muhakkak aksedeceği gerçeğinden yola çıkarak yukarıdaki tasnife abla, kız kardeş, sevgili gibi karakterleri de ekleyebiliriz.

H. Dostmuhammed'in Mahzuna adlı öyküsü millî öykücülüğümüzde kadın karakterin kaleme alındığı özgün eserlerden biridir. 1990'lı yıllarda kaleme alınan öykü, **Sovyet** ahlakı ile Doğu kadını arasındaki çelişkiyi karşılaştıran edebî-psikolojik yorumu ile diğer eserlerden ayrılır. Öyküde ulusal özellikler, iç çatışmaların tasviri Mahzuna karakterinde işlenir (Dostmuhammedov, 1995: 196).

Öykünün başında telefon çalar. Başkahraman Mahzuna'nın tedirgin hali, paniğe kapıldığı anlaşılır. Olaylar geliştikçe temiz ruhlu kadının kaygısının nedeni anlaşılmaya başlar.

Mahzuna, eşi Maksud ile bir partiye davet edilir. Partide ahlakı ve dünyaya bakış açısına yabancı olan bir tabloyla karşılaşır. Oradaki ortama ve kişilere asla ısınmaz. Çünkü erkeklerle beraber kadeh kaldıran, onlar gibi fıkrâ anlatan kadınları görünce haya ateşinde cayır cayır yanar. Böyle bir ortama alışık olan eşi Maksud birkaç defa "Şunlardan alsana. Yesene." diyerek onu sofraya davet eder. Mahzuna daha da utanarak "Yavaş konuş" dercesine kocasına kaşlarını çatarak bakar." şeklinde tasvir eder yazar.

Mahzuna ortamın yabancısı olmakla birlikte solmaya yüz tutmuş çiçekler arasında açan gül gibi canlıdır ve gençliği, güzelliği, çekingenliği ile herkesin dikkatini çeker. Bu durum, kadın ve erkeğin eşit olduğu böylesi ortamların müdavimi olan ve Avrupa eğitimi görmüş kadınlar için normal olabilir. Hatta Avrupa ahlakına göre bu durum kadının zaferi, onun başkalarından üstünlüğü olarak da değerlendirilebilir. Ama Mahzuna için öyle değildir. Oradaki kadınlardan biri Mahzuna'yı teskin etmeye çalışır: "İlk defasında (partiye gittiğimizde – G.S.) ben de öleceğimi sanmıştım... Ama sonradan alıştım... (Dostmuhammedov, 1995: 199)"

Mahzuna'nın ruhunu derinden etkileyen şey, grubun lideri Maksatcan'ın patronu Böri Sabitoviç'in kendisine şehvet dolu gözlerle bakmasıydı.

Günümüz Özbek Öykülerinde Kadın Ruhunun Yorumu

“Onun kendisine bakışlarını diktiğini Mahzuna çok geç fark etti, suçüstü yakalanmış hırsız gibi korktu, kıpkırmızı kesildi. Gözlerini başka tarafa çevirdi, ellerini masa altına gizledi, bununla da yetinmeyip kocasına baktı, Maksad halim ve terbiyeli bir gülümsemeyle patronuna dikilmişti...”
(Dostmuhammedov H, Jajman, 1995: 195)

Partidekilerin davranışları, Böri Sabitoviç’in kendisine göz kesilmesi, kocasının da sadık bir köle ya da bir pezevenk gibi davranması Mahzuna’nın Doğu kadınına özgü hassas yüreğini delik deşik etmişti. “Mahzuna anlayamadı, zorlandı, kendini aşağılanmış hissetti, ağlayacak gibi oldu” diye betimlenir durumu. En kötüsü, onun pak namusunu hiç çekinmeden, gizlemeden çığnemeye çalışan Böri Sabitoviç’in – bürokratin davranışları çevresinde oturan yaşlı genç herkes tarafından, hatta kocası tarafından desteklenmekteydi. Parti çıkışında Böri Sabitoviç Avrupalı erkekler gibi bütün kadınların elini öperek vedalaşır. Kadınların bunu kendilerine şeref belleyerek işveyle karşılama Mahzuna’yı daha çok korkutur. Böri Sabitoviç kendisine doğru elini uzattığında Mahzuna “Kocasının arkasına gizlenir.” “Pekâlâ kızım, peki, dedi Mahzuna’ya uzattığı eli havada muallak kalınca, henüz gençsiniz.” Grubun çöpür ihtiyarı konuyu daha da alevlendirir. “Bu seferlik Mahzuna Hanım’ı affedin Börivay, sonradan alışır.”

Yazar, milletin ahlakında ortaya çıkan dramı kadın karakteri aracılığı ile göstermeye çalışır. Doğu’ya özgü ahlak ve hayâdan uzaklaşarak tamamen yabancı olduğu bir hayatın eşiğine adım atmayı ve millete aykırı âdetlere “alışma”yı büyük bir facia olarak yorumlar. Yazar, bu “kural” a uymayan kadın karakterini yaratırken milletin bataklığa sürüklenmesine göz yumamaz. Her karaktere ayrı ayrı yaklaşmak ve onları birbiriyle karşılaştırmak söz konusu karakterleri birkaç grupta toplamamıza yardımcı olur. Bu bağlamda, Mahzuna karakteri sevilen yâr, vefalı eş olarak değerlendirilebilir. “Elini öpen yabancı bir erkeğe işve ile karşılık veren” kadınlar ise diğer bir grubu oluşturur.

Yazar, Mahzuna’nın hayâsını, paklık dünyasının melikesi olduğunu yüzme sahnesinde maharetle işler. Doğu inancına göre su temizliğin sembolüdür. Ahlakına aykırı, iğrenç çevreden kurtulan Mahzuna kirlenmiş ruhunu su ile yıkamak ister.

Kocasını yatırıp misafir odasına, oradan banyoya geçip musluğu sonuna kadar açar... ışığın yansımasıyla parlayan suya, bembeyaz banyoya, apak duvara... süt gibi ak vücuduna bakıp utançtan yüzünü avuçlarıyla kapatır ve hıçkırarak ağlayıverir... (Dostmuhammedov, 1995: 202)

Mukaddime, öykünün sonunda tekrarlanır. Kahramanın ruhundaki acıyı ifade edebilmek için yazar telefonda yararlanır. Telefonun çalması o feyzsiz parti gecesini, gözlerini hayvani bir hırsla dikerek “Telefonlaşıyoruz” diye yaltaklanan Böri Sabitoviç’i hatırlatır. “Telefon yüksek sesle sinirli

Gülnaz SATTAROVA

sinirli çaldı. Mahzuna'nın elindeki tabak düşüverdi. Tabak masanın üstüne düştü ama kırılmadı."

Eserin sıradan okuyucuya sıra dışı görünen sonu aslında onun doruk noktası sayılabilir. Gayrimilli bir ortam işkencesinde ruhsal acı içinde kıvranan Mahzuna tereddüde düşer, sonra arsızca çalan telefonun ahizesini isteksizce kaldırır. Şükür ki gözü hırsla dolu Böri Sabitoviç'in değil, iman, hayâ, sadakatin sembolü olan annesinin sesini duyar. Kızı doğduğu sene bu dünyaya veda eden annesi sanki öbür dünyadan bakıp Mahzuna'yı teskin etmeye çalışır: "Kuzum, yavrum, çok korkuttun beni! Niye açmıyorsun telefonu? Gece boyunca kıvranıp durdum!! Rahatta mısın kızım?.. Mahzuna ahizeyi iki eliyle bağrına basıp hüngür hüngür ağlamaya başlar.

Özetle, öyküde milli karakterin haya, vefa, aileye sadıklık, paklık gibi özellikleri Mahzuna'nın iç dünyasının analiz örneğinde maharetle ortaya atılır. Yazar, her ne ortamda olursa olsun Özbek benliğini kaybetmez, gerçeğini vurgular. Yazar, öyküsünde üç çeşit kadın karaktere başvurmuştur. Başkişi Mahzuna, kocasının ekibinde bulunan ve Avrupa ahlakına özenen kadınlar ve insanı her türlü kötülükten koruma gücüne sahip anne. Her ne kadar anne ve diğer kadınlar figüran karakterler olarak kısa süreliğini karşımıza çıksalar da kadınlarımızı paklığa sevk eden yüksek eğitici ve manevi gâyeyi ileri süren Mahzuna karakterini daha aydınlatmaya yaramışlardır.

Eserlerinde anne, kadın karakterlerini sık sık gündeme getiren bir diğer yazarımız da İsaçan Sultan'dır. "Dünya edebiyatında annelerin vasfı, annelik şanı, kadın hakları ve sorunlarını kaleme alarak övgüye layık görülen, değer verilen eserler az değildir. İsaçan Sultan'ın hikâyesi müşfik anneliğin gelişmesi ve geliştirilmesi kadar zor, zahmetli; olgu – ilahi tedbirleri, kuralları İslam yolunda milli yaşam çerçevesinde iman talimatına teslim olmuş poetik düşünceyle icat edilen özgün edebiyat örneğidir. *Müşfik Annem*, sadece ebedi konunun yeni ve ulu yönü hakkında olması, edebî-estetik yaklaşımın imana dayanması ile değil, aynı zamanda birçok özelliği ile günümüz Özbek nesrinin en güzel örneklerindedir." diye yazar edebiyatçı Tahir Şirmuradov (2017: 144). Nitekim İsaçan Sultan'ın ön plana çıkan karakterlerinden biri ANNE'dir. Yazar, diğer meslektaşlarından farklı olarak anne karakterine prototip için kendi annesini seçer ve bu karakter yardımı ile tüm Özbek annelerinin portresini çizer. *Müşfik Annem*'den sonraki öykülerinde yazar, anne karakterine başvurur. *Rüzgarlı Gece*, *Tagelincik* gibi öykülerinde kadın karakterinin farklı yönlerini işlemeye çalışır. Yazarın *Ben*, *Annem* ve *Akdeniz* adlı öyküsündeki anne karakteri de özgün bir karakterdir. Öykü, psikolojik çizgiler ve dramla doludur. Öyküde yaşlılık dönemini yaşayarak hayat felsefesini evlatlarına sindiren, düşünceli, ama bakışlarındaki o keskinliğin henüz kaybolmadığı Özbek annesi kaleme alınır.

Günümüz Özbek Öykülerinde Kadın Ruhunun Yorumu

“Annem... değişmiş ya!” diye düşünürüm fark ettirmeden onu izlerken. Mevzun endamı, mağrur yürüyüşü eskisi gibi ama o şiddet kaybolmuş. Yavaş, sakınarak adım atıyor. Daha önce görmediğim, fark etmediğim tedirginlik var bu yüzde.” Eserde Özbek annesinin portresi, erdemi, kimseye benzemeyen yönleri, yazarın hadiseler, aileye, ulusa, evlatlarına, anne babasına yaklaşımı sanatsal biçimde resmedilir. Ama herhangi bir noktada herhangi bir millete işaret edilmez. Söz konusu işaretler metin altı anlamlara yüklenir. “İnsanlar, suyu direk şişenin ağzından içerler. Annem ise “Piyalesi yok mu acaba” diye etrafına bakınır.

– Şişenin ağzından içebilirsiniz, bakın, herkes öyle yapıyor.

– Yok canım, olmaz, ayıptır.” Bir tek “ayıptır” kelimesiyle Özbek ANNE’si gözümüzün önünde canlanır. Öykünün devamını okurken annenin “yediğim içime düşmedi”, “çekindim” gibi sözleri onun karakterine özgü hoşgörü, şefkat, sevgi duygularını yansıtır. Eserin şiirselliği onun rahatlıkla okunmasına sağlar. Eserin diğer bir başarılı yanı, onun yazar-oğul tarafından hikâye edilmesidir. İşlerinden dolayı annesinin kıvanç ve kaygularından uzakta kalan oğulun yurt dışına annesiyle birlikte seyahate çıkması biraz unutulmuş anne şefkatinin tekrar pekişmesine sebep olur. Yazar oğlunun başkentte oturması, köyde yaşam süren müşfik annenin şehirdeki mucizelere hayretle bakışı şöyle basit bir anlatım olarak görülebilir. Burada okuyucu yazarın annesine olan sevgisini derinden müşahade eder, hisseder. Öykü baştan sona anne oğulun diyalogu üzerine kurulmuştur. Yeri gelince anne oğulun duygularına yer verilir: Bu konuda Bahtiyar Nazarov şunları kaydeder:

Evet, annem değişmiş. Bana çocuk gibi itaat etmesine baksana. Başka tarafa doğru yürüdüğünde “Bu tarafa anne” dememle “Peki” demesi, gittiğim yere arkamdan gelmesi, tıpkı evladım gibi bana itaat etmesi, bu da yetmiyormuş gibi, güzel bir tabloyla karşılaşınca veya tatlı yemekleri yiyince heyecanlanması... bazen zevklendirirken bazen tedirgin ediyor insanı. Her sefer yanına gittiğimde bunları nasıl fark etmedim ben?” Yazar duyguları vasıtasıyla annesi hakkında idrak ettiklerini beyan ederken ömrün geçici olduğunu, bu geçici dünyada annelerinize değer vermemiz gerektiğini vurgulamak ister.

Ben, Annem ve Akdeniz örneğinde yazarın her kelime üzerinde titrediğini, uzun arayışlar sonucu seçilen bu kelimeler eserin pırl pırl olmasına yaradığını görebiliriz. *Ben, Annem ve Akdeniz* Özbek annesini, Özbek kadını, Özbek’in fedakâr evladı karakterini tüm dünyaya yaymaya değer güzel bir eserdir. (2017: 7)

Gülnaz SATTAROVA

Öyküde yazar, kahramanının ruh dünyasını, onun toplumdaki yerini, manevi-ahlaki özelliklerini aydınlatırken Hurşid Dostmuhammed'den farklı olarak sıradan bir kadının değil bir annenin ruhundaki değişimleri bir oğulun gözünden anlatır.

Sonuç

Her iki öykünün merkezinde de kadın karakteri vardır. Mahzuna'da yazar kadının ruhundaki birbirine zıt, birbirini tekrarlamayan ince duyguları, aynı zamanda onun hiçbir gücün yenemeyeceği kadınlık gururu hakkında hikâye eder. Mahzuna, ailesi tarafından desteklenen, kocası tarafından sevilen ve bunlara karşılık olarak aile ve yaşam gibi düşünceleri kutsal bilen bir kadın olarak karşımıza çıkar. Öyküde mutluluktan sarhoş kadın için de şanı çığnemiş kadın için de kadınlık şanınin, kıymetinin üstün olduğu, kadının her zaman büyük ve kutsal olduğu vurgulanır.

Birinde eş, öbüründe anne karakterinin kaleme alındığı her öyküde kadın ruhunun katmanlarına bakış atılır. Mahzuna'da kadının eşine, çevresindekilere yaklaşımı parti olayı ile ortaya atılırken *Ben, Annem* ve *Akdeniz*'de annenin ruh hali, bakışları, çocuklar gibi saf ve temizliği ile ortaya koyar. Her iki eserin başarısı, dünya edebiyatında var olan iki tür karakterin milli renklerle resmedilmesidir.

Kaynakça

- Dostmuhammedov H. (1995). Jajman. Taşkent: Şark Yayınları.
- İsamiddinov Z. (2002). "İki Kadın". **Tefekkür**.S.4. s.47.
- İsacan, Sultan. "Ben, Annem ve Akdeniz". **Özbekistan Edebiyatı ve Sanatı Gazetesi**, №5, 29.01.2016.
- Nazarov. B. (2017) "İstidat Manzaraları". **Olgunluk Cazibesi**. Taşkent: Turan Zemin Ziya Yayınları. s.7.
- Shore E. Feministskoye literaturovedeniye na poroge XXI veka.// Literaturovedeniye na poroge XXI veka./ Materialı Mejdunarodnoy nauçnoy konferensii. (MGU, may 1997.) M., 1998,s. 99.
- Şirmuradov T. (2017) "Ebedi Müşfik Annelik Yorumu". **Olgunluk Cazibesi**. Taşkent: Turan Zemin Ziya Yayınları. s. 144.

